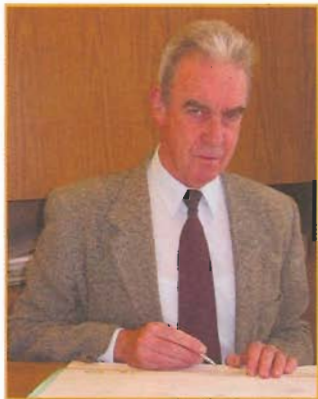

PROTOKOLL NÉLKÜL... KÁLLAY BÉLÁVAL, A BAROMFI TERMÉKTANÁCS NYUGALMAZOTT IGAZGATÓJÁVAL

A XIII. századig sikerült visszavezetni a főnemesi nagykállói Kállay család történetét, amely az 1600-as években két ágra, az orosira és napkorira oszlott. Birtokaik Szabolcsban, Nyíregyháza mellett voltak. Tagjai közül sokan játszottak szerepet a magyar történelemben, utolsó ilyen képviselőjük az 1942-44 között miniszterelnök Kállay Miklós.

Kállay Béla édesapja, akinek mezőgazdaságban betöltött szerepe sokat segített fia későbbi boldogulásában, elvesztette szüleit az I. Világháború alatt. Őt anyai nagyapja, a Verbőczy (ma Petőfi) Gimnázium kiváló tanára nevelte a budai Városmajor utcában. Keszthelyen szerzett gazdasz végzettséget, majd ehhez tanári oklevelet Budapesten. Szarvason tanári pályát kezdett, majd az agrártárcához került, ahol a mezőgazdasági szak-

oktatás szervezésében vett részt. Úttörő szerepe volt a falurádió ősenek megszervezésében, hetente rádiós szakelőadást tartott, majd a gazdaképzésben, középfokú szakintézeti szakfelügyelőként, a tanárképzés irányítójaként tevékenykedett. Részt vett tehát annak az oktatói gárdának a felnevelésében, amely 1945 után is az agrároktatás gerincét képezte. A szovjet bevonulás után elítélt politikus rokon miatt az egész családot sújtották. Korábbi állása visszakapásáról szó sem lehetett, és mire épp kitanulta a betonöntést a Népstadion építkezésén, 1951-ben kitelepítették őket Borsodba.

Édesapám jóvoltából lehetett egyáltalán esélyem a továbbtanulásra, igaz, „csak” technikumban, Keszthelyen. Ott érettségiztem, időközben megnyertem az országos tanulmányi versenyt is. Habár ez automatikus felvételt jelentett, az Állatorvosi Egyetemről mégis elutasítottak, mert apám időközben, '56-ban újra „kompromittálta magát”, mint a balatonakarattyai forradalmi tanács elnöke. Két évet már így is vesztettem a kitelepítés miatt, ez az újabb pofon végleg elvághatta volna terveimet. De az apai barátok ismét segítettek, így például Giber János, a keszthelyi technikum, majd az újra-indított Mezőgazdasági Akadémia igazgatója. 1957-61 között a Keszthelyi Egyetem hallgatója lettem.

Tanulmányaim alatt a szarvasmarha felé orientálódtam, erről írtam diák-köri dolgozatokat. Minden, a baromfiakkal való kapcsolatom a kitelepítés

idejéből származott, amikor azért tartottunk baromfit, hogy legyen mit ennünk. Igaz, a kezembe került Báldy Bálint könyvből ellesett terv szerint csapófészket kreáltam kotlóssal, népi hagyományok szerint pedig pálinkás kenyérrel „kezelt” tojóval 100%-os kelési eredményt értem el. Hogyan kerültem a végzés után mégis azonnal a baromfi egyik hazai fellegrárába, Bábólnára? Izinger Pált, az Állami Gazdaságok Központjának főigazgatóját Belák Sándor rektor alkalmazott üzemtan előadás megtartására hívta meg. Ő is apai ismeretség volt, mindjárt állást is kínált Bábólnán azzal, hogy ha meggondolom magam, fél év múlva áthelyeztet egy szarvasmarhát tartó gazdasághoz. 1961 májusában járunk, amikor elindult a nagyszabású baromfi-program.

Amikor Burgert Róbert beköszönő látogatásomon fogadott, nekem sze-

gezte a kérdést: Ért a baromfihoz? Őszinte, nemleges válaszomat meglepően fogadta: „Akkor jöhet, mert itt újat kell tanulni.” Szeptember elsején álltam munkába, másnap már érkeztek az első Lohmann csirkék, velük a német szakemberek. Engem a fogadó telepre rendeltek ki gyakoronoknak. Az elsők között találkozhatam a „Nick-chic” tojóhibridekkel. (HNL amerikai eredetű vonal, de a Lohmann genetikusai által tenyésztve.)

Alig indult be itt a munka, már áthelyeztek a brojler telepre. Én lettem gyakoronoki időm alatt Magyarország első brojlerüzemének vezetője Farkaskúton, ahol a Lohmann húscsírke megkezdte hazai pályafutását, 30000 brojlerrel kezdtünk. Nálunk azelőtt senki nem látott ennyi csirkét egyszerre, egy telepen, egy korosztályban. Mert ez volt az egyik szigorú alapszabály, amit megtanultunk: egy

telep-egy korosztály, egyszerre telepítéssel, üritéssel. A későbbi hazai mamut brojler telepeknek épp az volt a nagy gondja, hogy nem tudták érvényesíteni ezt az alapszabályt. A 9 ól – szociális épület – 9 ól felépítésű, ólanként 20 000 csirkét számláló telepeken 360 ezer állatot kellett volna egyszerre mozgatni. 2 hét alatt nagy nehezen, a keltetés igen jó időzítésével még be lehetett telepíteni, de nem volt vágóhíd, amely egyszerre ennyi vágócsirkét fogadni tudott volna. Az akkor legnagyobb, debreceni vágóhíd sem bírta ennyi csirkével. Habár hiba volt ekkora telepeket építeni, Bábolna és Nádudvar is beleesett ebbe a csapdába. Ma már mindenki úgy kalkulál egy telep építésénél, hogy az két-három keltetésből betelepíthető, és a vágás is biztosítva legyen.

Jöttek azután a szülő- és húsvonalon még a nagyszülőpárok is. 1962 őszétől engem a brojlertelepről baromfi ágazatvetető-helyettessé neveztek ki. A baromfi program ment tovább, hatalmas beruházásokkal, régi telepek átalakításával, majd '63-tól új épületek építésével. Bábolnán a Lohmann standard alapján alakítottuk ki az új ólakat. Ezek kezdetben német tervek alapján, német berendezéssel készültek, a Lohmann az állatokon túl a technológiát és a takarmányt is behozta. A palát a téglára, azt az alumínium váltotta fel építőanyagként. A magyar szakemberek már akkor szerettek „magyarítani”. A Schmidt által kifejlesztett alu istálló hazai alkalmazása jó példa erre. A kint látott példa alapján mérnökeink megkreatáltak a mi saját alumínium ólunkat. A németek első, ezt követő látogatásakor pusztán három problémára hívták fel a figyelmünket. A hungarocell szigetelést az egerek összerágták, az apró darabokban már a padozaton volt. Az alumínium lemezek között nem zárták le elégségesen a réseket, ezért egyes

helyeken a nap besütött, ami energia pazarlást és a fényprogram megzavarását eredményezte. Ezen orvosolható hibák mellett azonban volt egy, amit nehéz volt kijavítani; a fa helyett nálunk fémvázra került az épület, ami hőhidat képezett a padozat és a tető között, a páralecsapódás mértéke óriási volt. Mondanom se kell, erre összehantak Bábolna műszaki szakemberei. Az igazsághoz hozzátartozik, hogy a Lohmann szakemberei is követtek el hibákat, így például bevallották, hogy a nálunk is beállított „Lüftungssystem” az elhasznált levegőt kinyomás után rögtön be is szívta az ólba. 1968-tól ágazatvezetőként folytattam munkámat. A cég összes, negyvennél több tojó és brojler telepe tartozott hozzám. A meglévő keltetőkben átalakításokat végeztünk, új keltetőket, tenyészkeltetőket hoztunk létre. A 70-es évekre három nagy keltető üzemelt a gazdaság hatáskörében. Bábolna 1,5-2 millió brojler szülőpárral rendelkezett, megindult az export. A magyar piacot a mi Tetra vonalunk és az Euribrid Hybroja uralta. Utóbbi fellegvára Nádudvar, illetve Hernád lett. Ócsán 1970-től tartottak Hybro nagyszülő állományt. Bábolna exportorientált termelésének köszönhetően Nádudvar a 80-as években fölé is kerekedett a belföldi piacon. Brojler keltetőtojás exportunk a legjobb években meghaladta a 100 millió darabot, a csúcs 130 millió volt. Fő piacaink az arab országok, közülük is Algéria, Irak, Libanon, később Irán voltak. Magam is kétszer jártam Teheránban, ahol a sah idejében állami tulajdonú telepek létesültek. Az ország ebben az időszakban alapozta meg mai 1,4 millió tonnás brojlerhús, és 600 ezer tonna tojás termelésére alkalmas kapacitását.

Bábolna és a Lohmann együttműködéséhez fűződik a modern baromfi hibridek bevezetése hazánkban, a

baromfi termelési rendszerek alapjainak lerakása, a nagyüzemi rotáció kialakítása, a tartás technológiájának elsajátítása. Ami a szakításkor még hiányzott, az az ipari háttér volt. 1967-ben meghalt a vállalatalapító Lohmann, két fiával Bábolna vezetői nem tudtak együttműködni. A cég üzletvezetője és egyik genetikusja átjött hozzánk Magyarországra.

Bábolna és a Lohmann 1967-es szakítása után, az 1969-ben megkezdett Bábolna-Tetra programban saját tenyésztésű tojó- és húshibrid kialakítása volt a cél. Ez a hazánkban korábban alkalmazott „pepecs” tenyésztést váltotta fel, amelynek nem volt komoly populációgenetikai alapja. A 70-es évek elején azután gyorsan igyekeztünk elismertetni a kifejlesztett három hibridet az ÁTMI-vel (az OMMI elődje). Valljuk be, az elismeréskor, 1973-ban még nem voltak kiforrottak, de később nyugatról is csodájukra jártak.

Rám nézve a váltás azzal járt, hogy a szaporítást leadva, a tenyésztés vezetését bízta rám. Bár az egész baromfi ágazatra nézve megmaradt az a szerepem, hogy a technológiai leírásokat továbbra is többnyire én írtam a brojler, szülőpár, tojóhibrid és végtermék telepekre is.

A tenyésztelő rendszerét zárt körben szerveztük meg, nevelő, teszt és pedigre telepeket hoztunk létre. A reciprok/rekurrens szelekció egy sajátos módszerét alkalmaztuk. Sikeresen megoldanunk az óriási populáció egyedi tesztelését. Közvetlenül a végtermék tesztelésével óriási szelekciós bázist vontunk be, ami a szelekció igen nagy hatékonyságát tette lehetővé. Ezért lett a Tetra olyan ellenálló, aminek pedig azért van jelentősége, mert Magyarországon soha nem voltak száz százalékosak a technológiai körülmények, a tartásban, takarmányozásban mindig volt hiba. És itt játszik nagy szerepet a heterozisizálás, amely ideális kö-

rülmények között nem is lenne kimutatható, olyankor a tiszta vér is ugyanazt az eredményt hozza. A hibrid népszerűségének alapja tehát a heterózis, a keresztezett utódok teljesítménye. Másik előnye a hibridnek a színre szexálhatóság, amely 1-2%-os hibahatárral betanítható. A japán szexálás nehézsége, hogy vannak átmeneti alakzatok az ivarszerv kezdemények között. A színben is létezik átmenet, a sárga színű jérce, a fehér kakas, a csíkos csibék ivarának eldöntéséhez kell némi gyakorlat, de a nehezen szexálható családok nem maradtak tenyésztésben.

A Tetra mára, a privatizáció küszöbén valamikori 70%-os piaci részesedésének kb. felét elvesztette. Hazánkban idáig tartott tehát a hibrid nagyívű pályája. Eközben 50 országban használják, sok helyen nagyszülőket, szülőket, máshol csak végtermékeket tartanak, vagy csak tojást vesznek.

A nálunk 1980-ra leállított Tetra B brojler program az NDK-ban sikereket hozott. A német fegyelemmel jobban tojtak ott az állataink. 1973-ban vittem ki az első nagyszülőpárt, 1974-85 között az NDK brojlertermelés 90%-át a Tetra B adta. A párt szabta meg nekik, hogy kérdezzék meg a Kállayt, mennyi lesz jövőre a genetikai előrehaladás? Bizony, igen komolyan kellett venni ezt a hozzáállást. A rendszerváltás után azután a keletnémetek is „ellohmanosodtak”. Tíz évig irányítottam Bábólnán a tenyésztési programot. Dr. Gerhard Lorenzzel, a hozzánk átállt genetikussal igen jó munkakapcsolatot alakítottunk ki. Amit ő az asztalnál, számítógépén kitalált, azt nekem kellett a tenyésztéseken az embereimmel végrehajtanom. Kézbe tartható, kis tenyésztésekkel dolgoztunk, ahol 4-5 ólban tartottuk az állatokat. A vezető egész nap belemélyedhetett a munkába, szüksége is volt erre, hiszen egyedi adatfelvételt

kellett végeznünk. A teszttelepeken a dolgozó lányok megbízhatóságán múlott a leszedett tojások bestrigulázása, felírása a megfelelő tojóhoz. A mai elektronikus rendszer akkor még bizalmi munka volt. Tojóidőszakonként 21 000 keresztezett utódot vontunk be a tesztbe. Vizsgáltuk a tojások nagyságát, minőségi paramétereit.

1978-ban megtanultuk a mesterséges termékenyítést a húshibrid kakasoknál. Egy telepvezető fiúnak ráállt a keze, le tudta fejni a kaksókat. A mesterséges termékenyítés alkalmazására azért volt szükség, mivel a tyúkokat battérián tartottuk, és a húshibrid szülőpárokat is egyedileg kívántuk tesztelni. 10-15 tyúkot kapott egy kakas, egyedi utódvizsgálatához az általuk tojt tojások szolgáltak alapul. Ez a szekció zajlott egy 5%-ra lenyomott kakaspopulációnál. Csak délután lehetett termékenyíteni, mert a tyúkokban akkor nincs nagy tojás. Este 7-8-ig tartott a munka. A lányok könnyű kézzel inszemináltak, és végezték a tojások korrekt jelölését, nyilvántartását.

Ebben az időben született kandidátusi disszertációm is, amely a törpésített szülőpárok utódainak lemaradását vizsgálta a normál szülőpárok utódaitól. A törpe faktor teljesítménylenyomó hatásának mértékét igyekeztünk a legkisebbre csökkenteni. Egy ilyen kísérlet sorozathoz Bábolna kiváló helyszínt biztosított, itt a törpe vonalak kialakításától kezdve mindent el tudtunk végezni. Sokat köszönhetek tehát Bábólnának. A válás oka nem más volt, mint hogy nézetkülönbség alakult ki köztem és a felső vezetés között, amikor változtatni akartam a tenyésztési sémában. Már elkülönítettünk vonalakat a kommersz termelési program számára, amikor a főnököm kijelentette, hogy csak a németekben bízunk. Kitarítottam véleményem mellett, amit nem tűrtek el. Amerikából hoztak új vonalakat, a

meglévőket elkótyavetyéltük. Ekkor került be a Tetra 726-os. A büntető pozícióban számító takarmányozási igazgatói posztot kaptam meg 1979-től. Családomat is érzékenyen érintette ez a hirtelen váltás, mivel 1978 augusztusában készült el a lakásunk egy sorházban, decemberben pedig már áthelyeztek. Ekkor döntöttem el magamban, hogy nem fogok a cégnél megöregedni, ekkor éreztem, hogy minden átmeneti. Uraiújfaluban azonban újra a baromfi közelébe kerülhettem, mert a Tetra SL szaporító bázisának igazgatói helye megüresedett. Burgert Róbert a helyettesítésre kért fel, két hónapra, de én azt javasoltam, hogy ne keressen másik utódot. Ott nagyobb önállóságot kaptam. Áttelepítettük az egyedi tesztet Bábólnáról, ami korábbi német genetikus kollégám legnagyobb örömére történt.

Közben el akartak csábítani Hernádra, ahol a nehéz helyzetük miatt lett volna szükség rám. Teljhatalmat kínáltak. Burgert nem engedett, és az ügy miatt még nehezebb lett a helyzetem Bábólnán, bár Uraiújfaluban továbbra is relatív önállóságot élveztem.

A Baromfitröszt felszámolása után 1982-ben létrehozták a Baromfitermelők Egyesülését. Igazgatója a tröszt volt vezérhelyettese, Tóth Mátyás lett, aki helyettesnek hívtam, az utódlásra is gondolva. Elvállaltam a felkérést, és ide Burgert is elengedtem. Az Egyesülés nagy iskola volt. Vertikálisan összehozta a termelői, tenyésztői, feldolgozói érdekeket, ami azelőtt megoldhatatlannak tűnt, nyílt ellentmondásokkal terhelt viszonyuk miatt. Sokat ártott a korábbi tröszt is, aminek fő hibája a feldolgozói szféra uralkodása volt. Az átalakulással sokkal jobb érdekérvényesítés alakult ki, habár az apparátus összetétele csirke- és feldolgozó centrikus maradt.

1990-ben, Tóth Mátyás nyugdíjba

vonulásakor lettem az egyesülés igazgatója. Elébe menve az agrár-rendtartási törvénynek, 1992 novemberében megalakítottuk a Baromfi Terméktanácsot. Annak hatására döntöttünk így, hogy minisztériumi segédlettel alkalmunk volt tanulmányozni többek között a holland helyzetet. Az agrárkamarával élet-halál harc dúlt, le akartak söpörni minket, holott kezdettől azzal érveltünk, hogy az általunk felvállalt feladatok nem kamarai hatáskörbe tartoznak. A szakmai munka mellett időm felét az tette ki, hogy elismertessem a terméktanács létjogosultságát. 1994 májusában ez vezetett a Baromfi

Terméktanács elismeréséhez. Az egyesülésnél jól begyakorolt vertikális szerveződést átvittük a terméktanácsba is. A többi, szerveződő terméktanács is szívesen jött hozzánk tapasztalatot gyűjteni, amit jó szívvel át is adtunk.

Véleményem szerint a BTT egyszer sem bukott meg, a '93-as mélypontot is végigkínálódtuk, a cégek hűek maradtak, megszavazták a költségvetést. Sikerünket jelzi az is, hogy az elnökségi ülések soha nem voltak határozatképtelenek.

Nem '98-ban akartam befejezni pályafutásomat. Nem kérdeztek, amikor az elnökségi ülésen az akkori elnök

fölállt, és bejelentette 60. évemet, és azt, hogy nyugdíjba vonulok. Ezt egy kívülről érkezett igazgató jövele követte, igaz csak rövid ideig maradt. Ma már az tölti be ezt a pozíciót, akit én is javasoltam volna utódul, ha erről megkérdeznék.

Beszélgetőpartnerünk ma a Magyar Baromfi szerkesztésével tovább szolgálja a Terméktanácsot és a hazai baromfis társadalmat. Életpályája, benne történelmi elemekkel, akár nevezhető tipikusnak is. Fordulatokban mindenesetre gazdag, és reméljük, sokaknak példával is szolgál.

A SZERK.